

TAFAKKURNING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA PEDAGOGIK HAMDA PSIXOLOGIK FAKTORLARNING TA'SIRI

Meyliyeva M.S.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Psixologiya"
kafedrasi o'qituvchisi*

Tayanch so'zlar: konstruktiv fikrlash , innovatsiya, ekzistentsializm , innovatsion tafakkur, individual-tipologik, pertseptiv.

Ключевые слова: конструктивное мышление, инновация, экзистенциализм, инновационное мышление, индивидуально-типологическое, перцептивное.

Key words: constructive thinking, innovation, existentialism, innovative thinking, individual-typological, perceptive.

Резюме:

Ushbu maqolada tafakkurning innovatsion rivojlanishiga pedagogik hamda psixologik faktorlarning ta'siri o'rganilgan va tegishli xulosalarga kelingan.

Резюме:

В данной статье исследовано влияние педагогических и психологических факторов на инновационное развитие мышления и сделаны соответствующие выводы.

Summary:

This article examines the influence of pedagogical and psychological factors on the innovative development of thinking and draws appropriate conclusions.

Dunyo miqyosida olib borilayotgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda bolajak mutaxassislar uchun jahon sivilizatsiyasi yutuqlari va axborot resurslaridan keng foydalanish, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirish, ta'lim mazmunini xalqaro standartlar asosida tashkil etish masalalari alohida dolzarblik va ahamiyat kasb etmoqda.

Bunda innovatsion texnologiyalar qatoridan o'rin olgan loyihalash texnologiyalarining ahamiyati beqiyosdir.

Bugungi kunda talabalik davrida innovatsion tafakkur rivojlanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy psixologik omillarni shakllantirish muammosi davlat siyosati darajasiga kotarilgan. Bo'lajak o'qituvchilarni ta'lim jarayonini loyihalashga o'rgatish, kasbiy-shaxsiy sifatlarni shakllantirish, ularni istiqboldagi pedagogik

faoliyatga tayyorlash, o'qituvchilarda innovatsion tayyorgarlikni shakllantirish, ulardagi kasbiy ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish muammolari ko'pgina ilmiy izlanishlarda o'z ifodasini topgan.

Ekzistentsializmning asoschisi bo'lmish nemis faylasufi Martin Xaydeger (1889-1978) tushunish uchun o'z diqqatimizni qarata olsak biz fikrlashga o'rganamiz - deb yozadi. Uning fikricha, narsa va voqealarning mohiyatini tushunish, anglab yetish, inson fikrlash jarayonida muhim o'rin egallaydi. Tushunishni talab qiladigan narsa insonni fikrlashga undaydi. Tushunishni talab qiladigan narsa hech qachon biz tomonimizdan yaratilmaydi. Xaydegerning fikricha, tafakkur mavjudligining asosiy xislati bu tasavvurdir. Tafakkur haqidagi ta'limotga asosan tasavvur fikrda ifoda etiladi. Shuning uchun ham tafakkur haqidagi ta'limotni logika, mantiq deb ataydi.

K.R.Megrelidzening ta'kidlashicha, insondagi biror bir ruhiy hodisa ijtimoiy omilni hisobga olmasdan turib, to'g'ri tushuntirilishi mumkin emas. Bu narsa birinchi navbatda tafakkurga taalluqlidir. Tafakkurning ijtimoiy hayotning boshqa ko'rinishlarisiz o'rganish mumkin emas.

Talabalarda innovatsion tafakkur shakllanishining psixologik shart-sharoitlarini ularning talim jarayonini loyihalashga oid ko'nikmalarini shakllantirish, psixologik intellektni rivojlantirish, ularda o'z kasbiy faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni tarkib toptirishning ayrim jihatlari ochib berilgan.

Xorijlik tadqiqotchilarning maxsus tadqiqotlarida garchand kreativlik qobiliyati sohasida yaqqol gender tafovutlar kuzatilmasligi aniqlangan bo'lsa ham, ammo ba'zi tadqiqotlarning natijalariga ko'ra o'z innovatsion salohiyatini talaba yigitlar quyi kurslarda, talaba qizlar esa yuqori kurslarda namoyon etadilar.

Biografik ma'lumotlar tahlili, maxsus so'rovlar natijalaridan ma'lum bo'lishicha, innovatsion tafakkuri yuqori darajada rivojlangan talabalar ota-onalari orasida musiqiy asboblarga chala oladigan, muntazam ilmiy-ommabop nashrlarni o'qiydigan odamlar ko'pchilikni tashkil etadi.

Umuman, innovatsion tafakkurning rivojlanishida oilaning rolini tadqiq etgan tadqiqotchilar bu jarayonda oiladagi moddiy ta'minlanganlik darajasi katta ahamiyatga ega emasligi, bunda ko'proq ota-onaning farzandiga nisbatan bo'lgan munosabatiga xos xususiyatlar muhim ekanini qayd etadilar.

Innovatsion tafakkur muammosini o'rganishda O'zbekistonlik tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlari asosan, texnikaviy ijod sohasida tafakkur kreativligi namoyon bo'lish xususiyatlarini tekshirishga (M.G.Davletshin), innovatsion fikrlash jarayonining ichki psixologik mexanizmlarini ochib berishga (E.G'.G'oziev), innovatsion qobiliyatlarning psixofiziologik asoslarini

tadqiq etishga (B.R.Qodirov), innovatsion fikrlashning individual-tipologik sifatlar bilan bog'liq jihatlarini yoritishga (R.I.Sunnatova), kreativlikning turli yosh davrlarida ta'lim tarbiya va boshqa ijtimoiy omillar ta'sirida shakllanishi va rivojlanishi xususiyatlarini aniqlashga (Z.T.Nishonova), innovatsion tafakkur qobiliyatini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlarini aniqlashtirishga (SH. Shoimova), iqtidorli o'quvchi va talabalarni aniqlash ishida kreativ tafakkur psixodiagnostikasi masalalarini o'rganishga (M.Po'latova), innovatsion tafakkur muammosini konstruktiv fikrlash qobiliyatini rivojlantirish imkoniyatlari nuqtai nazaridan tadqiq qilishga (N.Xasanxonova) qaratilgan.

Tafakkur psixologiyasini tadqiq etish sohasida uzoq yillar davomida samarali ilmiy izlanishlar olib borgan hamda bu yo'nalishda o'z ilmiy maktabini yarata olgan yetakchi o'zbekistonlik olimlardan biri E.G'.G'oziev bo'lib, uning tadqiqotlarida innovatsion tafakkur fenomenologiyasi, tarkibiy tuzilishi, inson kognitiv sohasida tutgan o'rni, o'quvchi va talabalar o'quv faoliyatidagi ahamiyati va rivojlanish xususiyatlari chuqur yoritib beriladi. O'rganishga uquvchanlik, bizning fikrimizcha, ta'lim olishga uquvchanlikdan ko'ra kengroq tushuncha bo'lib, uni o'z ichiga oladi. Tadqiqot ishimizda bevosita talabalar ta'lim jarayonidagi faoliyatining qanchalik muvaffaqiyatli ekani tekshirilmagani va turli nazariy-metodologik chalkashliklarga yo'l qo'ymaslik uchun o'rganishga uquvchanlik tushunchasidan asosiy kategoriya sifatida foydalanishga qaror qilindi. Tadqiqot natijalari bayoniga kirishar ekanmiz, avvalo, tadqiqotimizda umumiy ravishda innovatsion tafakkur va o'rganishga uquvchanlik o'rtasida ahamiyatli aloqadorlik mavjudligi haqidagi ko'pgina tadqiqotlarda tasdiqlangan dalillarga monand natija qayd etilganini ta'kidlash kerak.

Haqiqatdan ham, talabaning yaxshi rivojlangan innovatsion qobiliyati odatda barqaror diqqat, muammoning yechimini topishga kuchli yo'nalganlik, pertseptiv sohada o'zini o'zi samarali boshqarish, faoliyat davomida emotsional ko'tarinkilik bilan uyg'un bo'lishi, uning o'zi uchun yangi amallarni tez o'zlashtirib olishida qo'l keladi.

Adabiyotlar:

1. Арутюнова, Н.Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы [Текст]: Монография / Н.Д. Арутюнова. –М.: Наука, 2007.-384 с.
2. Гальперин, И.Р. Текст как объект лингвистического исследования [Текст]: Монография / И.Р. Гальперин. –М.: Наука, 1981. -138 с.
3. Гордон, В.М. Структурно-функциональный анализ психической деятельности [Текст] / В.М. Гордон, В.П. Зинченко // Системные исследования -1978. –М.: Наука, 1978. –С. 136-151.
4. Леонтьев, А.А. Язык, речь, речевая деятельность [Текст]: Монография / А.А. Леонтьев. –М.: Просвещение, 1969 а. -216 с.